

STORTINGET

Representantforslag 256 S

(2024–2025)

fra stortingsrepresentantene Lene Westgaard-Halle, Sandra Borch, Kari Elisabeth Kaski, Alfred Jens Bjørlo og Rasmus Hansson

Dokument 8:256 S (2024–2025)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lene Westgaard-Halle, Sandra Borch, Kari Elisabeth Kaski, Alfred Jens Bjørlo og Rasmus Hansson om virkemidler for økt verdiskaping i norsk romindustri

Til Stortinget

Bakgrunn

Økende uro i verden og usikre forhold internasjonalt fører til at hver nasjon i langt større grad enn før må bygge opp sin egen sikkerhetsstrategi og egenevne for teknologi og romfartstjenester. Romvirksomhet har utviklet seg til et strategisk viktig domene globalt og er i dag en sentral del av nasjoners sikkerhets- og forsvarsstrategier.

EU står overfor økende press for internasjonal posisjonering og tar nå nye initiativer for å styrke egen kapasitet og medlemslandenes uavhengighet. Dette skaper utfordringer for ikke-medlemsland som Norge, både når det gjelder tilgang til tjenester og samarbeid om nye løsninger.

Norge er i dag sterkt avhengig av EUs romtjenester samt samarbeid med USA og amerikanske aktører. Denne avhengigheten innebærer økende usikkerhet. Samtidig har den internasjonale interessen for nordområdene og Arktis vokst i takt med behovet for å beskytte disse strategisk viktige områdene. Norge har en unik posisjon med lang erfaring, omfattende tilstedeværelse og bred kompetanse innen romvirksomhet i Arktis.

Romsektoren er en viktig bidragsyter til norsk økonomi, med et betydelig potensial for videre vekst. Samti-

dig er den sårbar for økende internasjonal konkurranse, der mange land beskytter sin egen industri. Norsk romindustri er derfor i stor grad avhengig av statlig tilrettelegging. En helhetlig politisk satsing med langsiktig planlegging og koordinering er avgjørende for å sikre forutsigbare rammebetingelser og videre utvikling av sektoren.

Norge var tidlig ute med å ta i bruk romteknologi, særlig drevet av behovet for kommunikasjonsløsninger til sjøs og overvåking av store havområder. Norsk romvirksomhet er målrettet og nytteorientert, og fungerer som et viktig verktøy for å ivareta norske interesser, spesielt i havområdene og Arktis.

Til tross for at Norge er en liten aktør i den globale romfartsindustrien, gir landets unike geografiske plassering et betydelig konkurransefortrinn. I tillegg har Norge et høyt kompetansenivå innen romteknologi som dekker hele verdikjeden. Dette sterke fagmiljøet bidrar ikke bare til strategisk samfunnsutvikling og sikkerhet, men også til etablering av høyteknologiske bedrifter, nye arbeidsplasser og økt verdiskaping.

Norsk romindustri har kapasitet til å utvikle høyteknologiske løsninger innen hele verdikjeden, fra bygging av satellitter, sensorer og rakettmotorer til oppskytingskapasitet, antennteknologi, kommunikasjonsløsninger og avanserte analysetjenester. Norges evne til å opprettholde og videreutvikle denne industrien er avhengig av en sterk nasjonal romsektor og bevisste politiske prioriteringer.

Norges strategiske lokasjoner i Arktis og Antarktis har gitt landet et betydelig fortrinn i utviklingen av romrelaterte tjenester, og det investeres kontinuerlig i ny kapasitet og nye løsninger.

I 2022 sikret Stortinget fortsatt norsk deltakelse i Den europeiske romfartsorganisasjonen ESAs ramme-

programmer for romteknologi. Deltakelse i disse programmene er avgjørende for norsk romindustri og innovasjon, næringsutvikling og sysselsetting over hele landet. Betydningen av verdensrommet og romteknologi øker, og sektoren er i rask utvikling. Historisk sett har investeringer i romteknologi bidratt til betydelig verdiskaping og gitt positive ringvirkninger for hele økonomien, fra grunnforskning til utvikling av produkter og tjenester som kommer en rekke sektorer til gode.

Den globale konkurransen innen romfart skjerpes stadig. Det er derfor viktig å styrke satsingen på feltet, utvikle den norske verdikjeden og legge til rette for økt kommersialisering, flere arbeidsplasser og økt eksport. For å lykkes med dette er fortsatt norsk deltagelse i ESAs forsknings- og industrirettede programmer avgjørende. Hvert år deltar mellom 30 og 50 norske aktører i ESAs prosjekter, samtidig som man ser en økning i private initiativ og nye selskaper på feltet. Fremover vil det være viktig med økt skalering og kommersialisering, slik at norske aktører kan hevde seg bedre i den internasjonale konkurransen.

Den norske romindustrien består av et fåtall store aktører, men en stadig voksende underskog av mindre selskaper er i ferd med å etablere seg. Space Norway AS og Kongsberg Satellite Services (KSAT) har hatt betydelig vekst de siste årene. KSAT, med sine basestasjoner over hele verden, er verdensledende på nedlasting av satellittdata. Konkurransen innen romteknologi og romfart vil bare øke fremover, og europeisk industri har de siste tiårene vært under press fra USA og Kina, spesielt innen strategisk viktig teknologi som databrikker og kunstig intelligens. Romindustrien er imidlertid et område der Europa fortsatt har muligheter til å hevde seg, og Norges unike plassering og kompetanse kan spille en nøkkelrolle i denne utviklingen.

Historikk

Den første raketten som ble skutt opp på Andøya, ble skutt opp allerede i 1962. Siden er mange flere raketter skutt opp derfra. Andøya Spaceport har akkurat skutt opp sin første av flere raketter som har som mål å sende opp satellitter fra europeisk jord. Det er et stadig voksende marked for minisatellitter og oppskyting av disse, men som har vært begrenset av oppskytingskapasiteten globalt. Andøya Spaceport vil bli et utstillingsvindu for norsk teknologi, kompetanse og kapasiteter. Med denne etableringen vil norsk romvirksomhet kunne vokse enda mer i årene fremover og posisjonere Norge som en sentral romnasjon i Europa. Det er derfor viktig at staten nå støtter opp under den positive utviklingen og tilpasser virkemidlene, støtteordningene og samarbeidet på tvers av verdikjeden i Norge på en måte som legger til rette for mer næringsvirksomhet og økt verdiskaping i norsk romindustri.

Norge må som en arktisk nasjon med grense til Russland ivareta spesielle sikkerhetspolitiske hensyn. Blant annet av hensyn til landets skipsfart, fiske, petroleumsvirksomhet, turisme, satellittovervåking og behov for effektiv kontroll over det norske havrommet både på egne vegne og for allierte. Av sikkerhetshensyn vil det også være en klar fordel om det er norske aktører og norskkontrollerte satellittsystemer som foretar overvåkingen av disse områdene. En slik satsing vil også kunne legge til rette for sikre og fleksible kommunikasjonsystemer i Arktis og på Svalbard.

Hvorfor norsk romvirksomhet

Satellittdata og romvirksomhet spiller en avgjørende rolle i en rekke samfunnsområder og bidrar til beredskap, sikkerhet, miljøovervåking, maritim sektor, infrastruktur og samfunnsutvikling. Innen beredskap og sikkerhet benyttes satellitter til overvåking av militær aktivitet i nordområdene, kontroll av norsk luft- og sjøterritorium, identifisering av potensielle trusler fra utenlandske aktører samt varsling av missiler og andre trusler i romdomenet. Brukere som Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB), Hovedredningssentralen (HRS), Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE), Politiet og Sivilforsvaret er avhengige av satellittdata for krisehåndtering, forebygging og effektiv respons på naturkatastrofer og andre nødsituasjoner.

Innen miljø og klima spiller satellittdata en viktig rolle i overvåkingen av globale og nasjonale miljøforhold. Norge bidrar gjennom NICFI (Norway's International Climate and Forest Initiative) til fri tilgang på høyoppløselige satellittbilder for monitorering av regnskoger, levert av KSAT. Norsk Polarinstitutt benytter satellitter til is- og snømålinger, mens Meteorologisk institutt anvender dem til værdata, klimaanalyse og miljøovervåking.

I maritim sektor og fiskeri er romteknologi avgjørende for å overvåke ulovlig fiske (IUU fishing), oppdage fartøy som opererer uten tillatelse, samt overvåke russisk militær aktivitet i nordområdene. Satellitter brukes også til deteksjon av oljesøl og miljøkriminalitet. Viktige brukere inkluderer Kystverket, som overvåker skipstrafikk og maritime nødsituasjoner, Fiskeridirektoratet, som bruker satellitter for å overvåke fiskebestander og algeoppblomstring, samt Havforskningsinstituttet, som kartlegger havstrømmer, temperatur og miljøforhold i norske farvann.

Innen samferdsel og infrastruktur benytter Statens vegvesen satellittdata til å overvåke rasfare, veiforhold og infrastruktur, mens Bane NOR anvender dem for jernbaneovervåking og forebygging av skred. Kartverket bruker satellittbaserte systemer som Galileo og EGNOS for presis posisjonering og utvikling av geografiske informasjonsdata.

Romvirksomhet er også en sentral faktor i by- og samfunnsutvikling. Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD) benytter satellittdata til planlegging og byutvikling, mens Statistisk sentralbyrå (SSB) analyserer demografiske endringer og arealbruk. I energi- og miljøsektoren anvender aktører som Statkraft, Equinor og NVE satellitter til overvåking av kraftnett, vind- og solkraftpotensial, noe som bidrar til en mer bærekraftig energiforvaltning. Disse eksemplene viser hvordan romvirksomhet og satellittdata har stor samfunnsmessig verdi og spiller en avgjørende rolle i både nasjonal beredskap og økonomisk utvikling. En videre satsing på norsk romindustri vil sikre at Norge kan dra nytte av de teknologiske fremskrittene og samtidig opprettholde sin strategiske posisjon i romsektoren.

Klima

Klimaendringene har omfattende konsekvenser for de sårbare områdene nær Arktis. Endringene påvirker isdekke, havnivå, økosystemer og værmønstre, noe som igjen har stor betydning for både natur og samfunn.

Oppdaterte vær- og klimadata fra satellitter spiller en avgjørende rolle i overvåkingen av disse endringene, og potensialet for økt bruk er stort. Satellittdata kan gi bedre forståelse av klimaendringene og deres påvirkning samt bidra til å utvikle mer effektive strategier for klimatilpasning og -beredskap.

Det er derfor viktig med en styrket innsats for å koordinere og utnytte satellittdata enda bedre, spesielt i nordområdene og norske havområder. En helhetlig tilnærming til innsamling, deling og bruk av disse dataene vil kunne forbedre miljøforvaltning, beredskap og ressursutnyttelse i disse områdene. Samarbeid mellom norske myndigheter, forskningsmiljøer og næringslivet vil være avgjørende for å sikre at Norge tar en ledende rolle i denne utviklingen.

Verdiskaping

Utviklingen av en sterk norsk romøkonomi er avgjørende for å sikre Norges unike posisjon som en leverandør i hele romverdikjeden. Dette vil bidra til økt verdiskaping, teknologisk innovasjon og styrket konkurransevne på det internasjonale markedet. Den kunnskapen og teknologien som utvikles i Norge, kan også eksporteres, noe som ytterligere kan styrke norsk industri og leverandørtjenester på flere samfunnsområder knyttet til romfart.

En økt satsing på romfart vil kunne bidra til å styrke norsk tilstedeværelse i nordområdene og på Svalbard, blant annet gjennom utbyggingen av satellittbasert bredbånd. Dette vil sikre bedre kommunikasjonsløsninger og overvåking, samtidig som det kan gi grunnlag for nye industrielle muligheter.

Teknologier og utstyr utviklet for romindustrien har ofte overføringsverdi til andre sektorer, noe som gir store synergieffekter for norsk industri og kompetansemiljøer. Særlig innen maritim sektor, der Norge allerede har en ledende posisjon, ser man hvordan romteknologi kan spille en viktig rolle. Erfaringer fra Norsk Romsenter viser at ringvirkningseffekten fra kontrakter gjennom ESA og Norsk Romsenter er estimert til 4,5 ganger investeringen. Dette understreker det store lønnsomhetspotensialet i å styrke romsektoren og Norges tilknytning til ESA.

I dag hentes hoveddelen av inntektene til norsk romindustri fra utlandet, og en stor del av dette er knyttet til Norges deltakelse i ESA. For å sikre fortsatt vekst, innovasjon og verdiskaping er det derfor avgjørende å opprettholde og styrke Norges engasjement i internasjonale romsamarbeid.

Forskning og utdanning

Det er avgjørende at Norge har den nødvendige teknologiske og menneskelige kapasiteten for å kunne konkurrere i den globale romindustrien. For å sikre dette må det legges til rette for målrettede satsinger på utdanning, kompetanseutvikling og rekruttering til sektoren.

Norsk romfartsnæring har et betydelig behov for flere fagpersoner med relevant kompetanse, både innen høyere utdanning og yrkesfaglige studieretninger. Tilgang på kvalifisert arbeidskraft er en forutsetning for videre skalering og satsing på romsektoren i Norge.

Innen yrkesfag er teknologi- og industrifag sentrale for romindustrien, og det er viktig å gjøre disse studieretningene enda mer attraktive og næringsrettede for elever. Dette kan oppnås gjennom initiativer som NASA Hunch-programmet, praksisordninger i industrien og ved å tydeliggjøre yrkesmulighetene innen romfartssektoren. Økt samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner, industrien og myndighetene vil være nødvendig for å sikre en robust og konkurransedyktig norsk romindustri for fremtiden.

Forsvar

I likhet med forsvarssektoren er også romfartssektoren i Norge til dels myndighetsdrevet. I forsvarssektoren bygger dette på et langsiktig og strategisk samarbeid mellom industrien og Forsvaret om tilgang på kompetanse, teknologi og produkter som støtter Forsvarets behov i et langsiktig perspektiv. Forsvaret har prioritert sin kjernevirksomhet, mens industrien har videreutviklet sin kompetanse om systemer og materiell. Dette har gitt norsk forsvarsindustri økt robusthet i møte med utenlandsk konkurranse, samtidig som strategisk bruk av gjenkjøp og posisjonering i internasjonale samarbeidsprosjekter har bidratt til økt eksport og verdiskaping.

I den videre utviklingen av norsk romindustri og dialogen med myndighetene bør man se til modellen fra forsvarsindustrien og vurdere hvordan denne kan tilpasses romsektoren. Dette vil kunne sikre at norske industrielle aktører kan understøtte nasjonale ambisjoner, samtidig som det legges bedre til rette for eksport og internasjonalt samarbeid. Mange private aktører i norsk romindustri er også sentrale innen forsvarsindustrien, slik som Nammo og Kongsberg Gruppen. Allerede i dag bygger enkelte aktører i Forsvaret opp egen romkapasitet uten å involvere industrien eller utrede hva norske aktører kan levere. Dette kan svekke mulighetene for norsk industri og det å sikre større norsk eierskap til en strategisk viktig verdikjede. Det bør legges til rette for økt samarbeid med EU for utvikling av rombasert forsvars- og overvåkingskapasitet.

Videre bør det vurderes hvordan Forsvaret bedre kan koordinere romoperasjoner og -sikkerhet samt sikre norsk tilgang til både militære og sivile satellittkonstellasjoner for kommunikasjon, overvåking og navigasjon i nordområdene. Det er også viktig å sikre fortsatt utvikling av bakkesegmenter og kontrollsentre i Norge for nasjonal kommando og kontroll over romressurser. Samtidig må det utarbeides en langsiktig strategi for Andøya Spaceport for å sikre nasjonal oppskytingskapasitet, skape synergier med øvrig norsk romindustri og redusere avhengigheten av utenlandske aktører. Europa har i dag ingen operative rakettoppskytingsbaser, men Norge er gjennom Andøya Space har nettopp skutt opp sin første rakett. Andøyas geografiske posisjon gir unike forutsetninger for å tilby romoppskytingstjenester i Europa.

Behov for en ny norsk romstrategi

Den siste stortingsmeldingen på feltet, Meld. St. 10 (2019–2020), Høytflyvende satellitter – jordnære formål – En strategi for norsk romvirksomhet, la til grunn fire mål for norsk romvirksomhet:

1. Fremme lønnsomme bedrifter, vekst og sysselsetting
2. Dekke viktige samfunns- og brukerbehov
3. Sørge for tilfredsstillende sikring av samfunnsviktig rominfrastruktur
4. Sikre norske utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitiske interesser i romvirksomhet og det ytre rom.

Mye har endret seg siden forrige stortingsmelding om romvirksomhet ble lagt frem. Den sikkerhetspolitiske situasjonen er nå vesentlig annerledes som følge av Russlands angrepskrig mot Ukraina, og utviklingstempoet og innovasjonen i romsektoren er høyere enn noensinne. Det er derfor på tide med en oppdatering av Norges romstrategi, og denne strategien må i mye større

grad enn tidligere være del av myndighetens arbeid med sikkerhet, forsvar og beredskap.

Den forrige stortingsmeldingen beskriver godt hvordan romvirksomhet bidrar til betydelig verdiskaping i Norge, både direkte og indirekte. Flere næringer er avhengige av rombaserte tjenester, selv om de ikke formelt tilskrives romindustrien. Dette gjelder blant annet maritim sektor, fiskeriene, offshoreindustrien, luftfarten, land- og skogbruk, miljøovervåking og landbasert transport. Meldingen understreker også romfartens betydning for samfunnssikkerhet og beredskap. Satellitter spiller en avgjørende rolle i forebygging av ulykker til havs og i redningsarbeid samt i overvåking og suverenitetshevdelse av Norges territoriale områder. Den nevnte stortingsmeldingen omtales ofte som «romstrategien», men den ble lagt frem i desember 2019 og er nå over fem år gammel. Med den raske utviklingen i sektoren og de nye sikkerhetspolitiske realitetene er det på høy tid at Norge utarbeider en ny og mer ambisiøs romstrategi. Denne strategien bør legges til rette for et enda tettere samarbeid med europeiske aktører og EU.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g:

1. Stortinget ber regjeringen igangsette et arbeid med å utarbeide en ny langsiktig nasjonal romstrategi som skal legge føringer for hva Norge har som mål å utvikle og anskaffe innen romkapasiteter.
2. Stortinget ber regjeringen etablere et tverrfaglig/tverrdepartementalt romorgan med et tydelig mandat. Organet bør ha til oppgave å samordne all statlig virksomhet innenfor romfart og romkapasiteter, og norsk romnæring bør involveres i dette arbeidet.
3. Stortinget ber regjeringen umiddelbart intensivere arbeidet med å sikre full norsk deltakelse i EUs romprogrammer.
4. Stortinget ber regjeringen utrede hvordan norsk næringsliv i større grad kan nyttiggjøre seg programmene til ESA.
5. Stortinget ber regjeringen på ESAs ministerrådsmøte senhøstes 2025 varsle at Norge vil opprettholde innbetalingene til ESAs frivillige programmer på dagens nivå.
6. Stortinget ber regjeringen legge en langsiktig plan for styrking av Norsk Romsenter og nasjonale følge-midler med mål om økt gevinstrealisering og verdiskaping i næringen.
7. Stortinget ber regjeringen vurdere incentivene for samarbeid mellom forskningsinstitutter og romin-

- dustrien og identifisere hindringer for samarbeid og kunnskapsutveksling.
8. Stortinget ber regjeringen på egnet måte vurdere hvordan det kan legges bedre til rette for arbeids- og ansvarsavklaring mellom romvirksomhetene i Norge.
 9. Stortinget ber regjeringen på egnet måte se på hvordan virkemiddelapparatet bør tilpasses for å gi de mindre selskapene innen romindustri flere muligheter som underleverandører.

10. april 2025

Lene Westgaard-Halle

Sandra Borch

Kari Elisabeth Kaski

Alfred Jens Bjørlo

Rasmus Hansson

